

دیکھو اپنا عشق بادیاں اوغ شغبت آناغین کو چہو غ کے
 شاعنی میں آ کے قدم غکھا ہی اوغ بیغ انشا اناہ خان یجانے میغ
 ماشا اناہ کے پیتے آگے بغیزاوتے تھے ہم بھی گہو غتے کو جاتے تھے
 اب چند غوز سے شاعغ بنگنے منزا مظہرغ جانجانا صاحب کے
 غوز مغ کو نام غکھتے ہیں اوغ سب سے زیادہ ایک اوغ
 سینے کے سعادت یا غ ظما سب کا بیتا انوغی غنچتے کا
 آپکو جاتا ہی غنگین شخص ہی ایک قصا کہا ہی اوس مشوی کا
 دغند یغ نام غکھا ہی غندیونکی بوغی اوسمیں باند ہی ہی بیغ
 حسن یغ زہغ کھا یا ہی بیغ چند اوس مغ حوم کو بھی کچھ شعوغ نہ تھا
 بدغ منیغ کی مشوی نہیں کہی گو یا ساندے کا تیغ بیچتے ہیں بھنا
 اسکو شعغ کیونکغ کہیے ماغے غوگ نکھنو کے اوغ دغی
 کے غندیے غیغ مفد تک پغبتے ہیں * بیت * چغی وائے
 دامن اتھاتی ہوی * کغے کو کغے سے پجاتی ہوی * سو اس یجانے
 غنگین نے بھی اوسیکے طوغ یغ قصا کہا ہی کوسی پوجھے کہ بھائی
 تیغابا پ غسا غداغ مسغ غیاکن پجانا بچھے بھاغے کا غکھے وانا
 تیغ کا چھانے وانا پتھا تو ایسا قابغ کہانے ہوا اوغ کھائی ہیں
 جو بہت مزاج میں غندی بازی سے آگیا ہی تو غنچتے کے بتیں چہو غ
 کغ ایک غنچتی ایجاد کی ہی اسواسطے کہ بھنے آدمیوں کی بھو بیتیان

پٹھنغ مشناق ہون اوغ انکے ساتھ اپنا منہ کا خاکے بھنا بہہ
 کغام کیا ہی کہ * غ * بھانے ہی کسی سے دوغی کہا غو * اوغ
 پخوغی انگیا اوغ نگوغی انگیا اوغ منوغی انگیا اوغ سفد ہو گے یون کہن
 * غ * کہین ایسا ہو کسبخت میں ماغی جاؤن * اوغ ایک کتاب بنائی ہی
 او سمیں غند یونکی بوغی نکھی ہی او پغ واغیان چینین او پغ واغا
 چاندا و جغی دھو بن اندغ واغادغ اوغ دوگانا سہ گانا یگانا ز ناخی
 اغاچی دست اوغ مینے میں جانیکا کون سا غطف ہی کسوا سٹے
 کہ نکھنوں کے گانے واغی بھی غوندے یا غندیان میں انگ
 غوندے کو دیکھو تو دوتیے بہغوے شوغی کے بنائے ہو سے یاد میں
 سند دیا جنگنا یا کافی کے سوا بھنک کان میں نہیں پنی عجب طغ
 کے بوغ کہ ہم میں نہیں آتے * گدا غادم داوے کسی طغ ہو جاندا یاغ
 سمھاغ پیغ دھنا و وغینی صحنا مجنون دا * اوغ کپنے بھی دیکھو تو
 نسی طغ کے سف میں بیغیان نکھے ہوے اوغ چوغی بھی انگکھے
 کی چوتنوں کے او پغ اوغ از اغ کے پائینچے بھی دھینے اوغ
 جوتا بھی بچو دانی داغ فاوغ دفاقوت اغا بغاہ اوغ غندیان
 بھی توتیے کے سوا گانے سے غبط ہی نہیں نکھتی میں * چینے واغا
 یاغ مینادے مہی واغیاغ مینادے نا جاوے محم ناجا کھی
 تو سادغی مان گنادے * اوغ جاغی کی کغی اوغ گاج کی انگیا

اوغ د و پتا بھی گاج کا اوغ پیغو بھی کھنغا ہوا اوغ پایجامہ بھی۔ بے
 قغینے دھینے پاینچھے اوغ ازراغ بند کا د و غ بھی ایسا کہ ہستی بغا اوغ
 ناچنے میں مطفق نہ بتانا نہ سین نہ بین اوغ نہ گاتے گاتے سامنے
 اکے دامن پساغ کے بیتھنا ایسی پھوھنغ بے سغیقہ سب
 کی سب کہ دو کوغی کے بیغ انکے ہاتھ سے کھانیا جو جی نہیں چاہتا
 اوغ جب مزیمین آوینگی تب تھمنی گادینگی اوغ تھمنی بھی ایسی
 بنی کہ نفوذ بغا بھنغا اسکے کیا معنی * میغنی گنی پو پھیغ یا ہوا تھیا
 چنھکے ایغو پیامو غاغو ک جانین سغداغ آو ہو * اوغ اس
 پھوھنغ پنے پغ آپکو گنم بھی جانتی ہیں اوغ ہنغ ایک بھنغ ادھی
 سے تھتھاکنے کو مستعد ہو جاتی ہیں اوغ پھستی بھی کہتی ہیں
 جھکو ایک غندی دیکھہ ککے کنے غنگی غاغا جی تم کہانے تشغیف
 ظائے میں نے کہا کہ جھنوڑ کی ماکی بھو سنی میں سے کہنے غائی
 تم قغبی گنغ ہو سینے کہا کہ تم بھی اپنی دیگ کو د غت
 کغو اغوقین قین قین قین قین اوغ ایک زمانا وہ تھا کہ بی کھسیا
 بائی اوغ بی چمنی بائی تھین گنغ اناغ جو غا ہی تو سبز انگیا اوغ
 سبز جو غا ہی تو گنغ اناغ انگیا اوغ تاگو نہیں بھی تنگ ازراغ
 کتاب کی ایسی کہ چاغ گھنی میں کھینچو تو کھنچے اوغ نیچے ہتے
 اوغ ناک میں نتھ اوغ کھنی میں گنے پغ تکما خوبصو غت سایا قوت کا

یا ہینغے گایا ز سغد کا اوغنی بہاغ دے غماہی اوغ اس حسن و جماع
 ہنغے ماغے شغم کے سغ او تھا کے مذیکھنا اوغ بو غنا بھی
 تو معقو غنی بو غنا اوغ مندغ طبو غنی ہنغینغ کبھی نہ گانا اوغ غوندے
 بھی ایسے کتھک کے کہ جنکو دیکھے ہنی بھی بھچک غماہی
 ماغے سغ میں باغ کسی کے کنے میں فاخانی جو غا اوغ کسی کے کنے
 میں طوطکی اوغ کسی کے کنے میں غاغ قطب صاحب کی امغیوں
 کی چھانو تے دس یاغ نے جہان بیتہ کغ او سکو بنایا
 اوغ ناچ شغوع ہوا تہان ہنغ ایک طنغ ناچتے ناچتے
 سین بنا کے غو بغو اکغ بیتہ گیا ہنغ ایک نے پیسے
 دس میں سے نکاغ کغ دینے شغوع کنے مشغاجاغ فغوس
 جو تے دے تو پاچ فغوس میں نے بھی دیے اسیطغ سے
 ایک پھنے میں باغہ تیکے ہنگہ پنڈ غہ تیکے کماغے اوغ بیتھے بیتھے
 او سی عاغم کے بیچ دو تے تمنے دس میں سے نکاغے تو تین تیکے
 میں نے بھی نکاغے اوغ کسی یاغ نے چھ پیسے کسی یاغ نے تین پیسے
 آتھ نو تکیکی تغشکھی دمنی تیکے کی پاوسینغ کے حساب غیکے
 آدھی او س غوندے کو جواغے کی اوغ آدھی میں تکنا تکنا سب
 باغون نے کھایا اوغ کسی آب غوان کے کناغے دغخت کی
 داغی میں جہو غا جو بنغا ہوا ہی تو وہاں بھی دو پاغ ہنغے ز او کھنے

ہین ایک ظنفت کوئی صاحب کماغ غزغ ایسی ہی کھنغا
 بھنٹا ہی کہ جکے ہنغ ایک مصنع سے معنفت ہنی تہکتی ہی
 ایک غزغ کے دو شعریغ تو بند یکو بھی یاد ہین شعر
 پند یکو اوغت کغ مکھنغ سے جب یاغ نے جلو از کھنغا یا * تب چھکے
 بشکغ انسانی نام اپنا محمد نکھو ایا * وغینغ ہی وصف اوس
 گیسو کا اہغو کو ہنغاغ نہ کیونکہ کہون * باز اغ کا سغا عذش پہ
 جا انکھو نمین زوغ ہی کھغو ایا * اوغ کوئی بندہ خدا کا یہ سی
 حنفی ہنغہ غما ہی زظم اغف افاہ کو تو واحد جان * ب بدی
 کا تو نہ غاد غمین دھیان * ت توئی اوغ منی سے تو گذغ *
 ثبات قدمی اعنی جان * جیم جی دوست پہ کغ وغ سے
 شاغ * ح حیا کو تو سمجھہ جون ایمان * خ خغد ہنغ ہونہ اتنا نازان *
 داغ داداغ کو بھی تک پہچان * ذاغ ذغت ہی ہنی خواہش
 مین * غمی غب اپنے کونہ بھوغ اب اک آن * ز زما نے مین
 غہ جون شینغ و شکغ * سین سب ذغے ہین خوغ شید کی شان *
 شین شکغ اپنی خدا کا کیجے * صاد صوغت کو نہوج ای
 نادان * ضاد ضد حشم و جاہ ہی فقغ * طوی طاغب ہی
 خدا کا انسان * ظوی طاغم کو نکھیے اچھا * عین طاغم ہی خدا کی

بغدان * غین غنیمت کی طغیانی * فدا باغ بہ کیجے سو جان *
 قاعدت فہی خدا کی معمور * کاف کفر سے ہو مشکف
 آسان * غام غا ز م ہی عبادت حق کی * میم مغناہی منی جان
 ندان * نون نادان سے نکلیجے یا غنی * واو واجب ہی سببوں
 بغ احسان * ہی ہدایت کی کفوجت و جو * ہی یقین تیغناہی
 غایغ منی جان * گنگوے شاگرد تفضل حسین خان
 عالمہ باخدا شکار بادام سنگہ * اس رئیس الاشقیابادام
 سنگہ نے آپ کو کیا قرار دیاہی کہ روس و غطارف کے ساتھ
 دم تادی مارتاہی اور عواقب امور سے بے اندیشہ
 محض ہو کے طوالت تقاریر سے صماخ سامعین پریشان
 کرتاہی زمانے کا احوال علی انشاء شتی ہی بہ بات کچھ عقل
 سلیم اور ذہن مستقیم کے نزدیک استحسان نہیں رکھتی
 غایت مافی الباب بہ کہ سفہاء و ناقیرہ کے اذنان قاصرہ میں
 مرتسم ہو کہ بہہ شخم اپنے اکناد و اٹل میں برا طریق ذلیق
 اور لوزعی المعنی لایکل سانس فی الکلام ہی لو فرض وسلم کہ کوئی
 اسکے مزخرفات پر فرط احلاق سے راد نہوا تو پھر بھی اسکی
 مساوات ان اشخاص منیع القدر کے ساتھ مامونی کے
 زاویتین کی طرح ساقین کی ساوی کے سبب ثابت نہوسکیگی

کنچہ پین کا ہے دیت ہو بادیا بو اور ہی حو جو آ بو حو بو جانت
 کہا حو کہ آ بو حو مین کنور جو تہاری اور ہی بات ہی تھا کر
 بادام سنگہ آ بو اپنو ککا جانت مین تہاری کہا کہیے عربی
 پارسی جانت ہو مہاراج تسو پد یاندھان کو عونا نھین
 اور جو آپنے کھی سو ہم جانی حون تو آعو کو حو ہون پورعان اور
 ساجینے کو عچار مانگت ہو

شرح ان * ہمے صاحبہ

بمعنی ان صاحب کتابت ان باہمت بلند مفتوح و مروت
 ساکن و بخشش مفتوح و یاد حق ساکن * ایچین * بکسر اقبال
 و یاد حق یکی و حکمت مکسور و یاد حق یکی و نفاست غنہ کلہ ایست
 کہ ہج معنی نداد غیر ازینکہ او از خندہ باشندگان زمین برج
 باشد ہر چند حکمت در زبان برج نیست لیکن در حالت خندہ این
 لفظ از حنجرہ ساکنان برج با حکمت برمی آید و چون خندہ ترقی می کند
 ایچین خیمین می شود و چون ازینہم وزیمی گذر و قیچین می شود
 و این ہر سہ لفظ یعنی * ایچین خیمین و قیچین * در حرکت و سکون مثل
 یکدیگر اند و در حروف نیز مانا مگر بیک حرف تفاوت از ہمدیگر دارند
 یعنی حرف اول یکی ہمزہ است و حرف اول دیگری خذاترسی

و حرف اول لفظ ثالث قدرت است * کھونضه * باکم دماغی .
 باہمت بلند یکی شدہ و وزارت نور و نفاست غنہ و ہمت بلند
 او از تنزل خندہ * و کھواو * باکم دماغی متحد باہمت بلند و وزارت
 و اقبال و وزارت اواز تامی خندہ فرقہ مذکورہ * کنجبین *
 باکم دماغی مفتوح و نفاست ساکن و چارہ سازی مفتوح و بخشش
 و یاد حق یکی و نفاست غنہ بمعنی طعنہا باشد * و گاہی * بمعنی چرا
 * دیت ہو * بادولت مگسور و یاد حق یکی و ترحم ساکن و ہمت
 بلند و وزارت دوستہ بمعنی میدہید * بادنا * با بخشش
 و اقبال و سرہ دولت و نفاست و اقبال بمعنی ان روزو * بو *
 با بخشش و وزارت دوستی بمعنی او * اورسی * با فتح اقبال
 و سکون وزارت و قتم ریاست و ہمزہ کسور و یاد حق باقی
 بمعنی دیگری * حو * بمعنی بود کتابت ان با حکمت مفتوح و ترحم
 و وزارت دوستی * جو آیو * با وزارت دوستی بمعنی
 جو آیا * حو * ہمان کہ گذشت * بو * با وزارت دوستی ہمان بمعنی او
 * جانت کہا حو * بمعنی جانتا کياتھا کہ * آپ کو حو ہین * کو
 با وزارت دوستی بمعنی کہ استفہا ماہ حو * با حکمت مفتوح و
 ترحم مضموم بتغیر وزارت در تلفظ * ہین * باہمت بلند مفتوح
 و یاد حق ساکن و نفاست غنہ بمعنی ہستند * کنور جو * باکم دماغی

مضموم بانفاست یکی شده و وزارت مفتوح دریاست ساکن
 و جوانردی و وزارت نور خطاب سرداری بجای نواب صاحب
 و خانصاحب * تهراری * بکسر ترجم و همت بلند و اقبال
 دریاست و یاد حق باقی بجای شمھاری * اورنی * با اقبال
 مفتوح و وزارت ساکن بوزریاست مفتوح و ہرزہ و یاد حق
 باقی همان بمعنی اورہی باہمت بلند و یاد حق باقی باشد اپنو *
 با وزارت دوستی در آخر بجای اپنا * ککا * بفتح ہر دو
 کم دماغی بمعنی عم و بزرگ * جانت ہین * بمعنی میدانند
 * عربی * بہ تشدید بخشش همان عربی بزبان دناقین برج
 * تمسو * با ترجم مضموم و مروت ساکن و سطوت و وزارت
 دوستی بمعنی مثل شہا کہ در آرد و تمسا گویند * بدیاندھان *
 بمعنی فاضل * کو عو * بمعنی ہیچ کس بجای کونی * ناہین * بجای
 نہین بمعنی نیست * کہی * بمعنی گفتند * ہم جانی * با مروت مفتوح
 بہ ہمت بلند مفتوح بمعنی مادانستیم * چون تو آغز کو حو ہون * با حکمت
 وزارت دوستی و نفاست غنہ و ترجم و وزارت دوستی و اقبال
 مردود و علونب و وزارت نور و کم دماغی و وزارت
 دوستی و حکمت مفتوح و ترجم مضموم بغیر و اذ در تلفظ * ہون *
 باہمت بلند و وزارت نور و نفاست غنہ تمام عبارت بمعنی

من خود باشنده آواستم علو نسب در آعو از محبت خنده
 بسیار از گلویش برمی آید و الا اینهم مثل حکمت در هندی نیست
 * پورعان * بمعنی پوریان که از آرد سفید در روغن بریان
 میکنند * سبنا * نام درختی * خچار * بمعنی اچار * مانگت هو *
 بمعنی می خواهید سخن راست تا کجای می پوشیدم آنچه
 حق بود در اظهار آن بے اختیار بودم کسی را که دعوی اثبات
 ترجیح زبان زنان دهلی بر زبان زنان لکنو و پوشاک آنها بر پوشاک
 اینها باشد بیاید این گو و این میدان و اگر اینست که دعوی
 بے دلیل دارد پس کلامش مانا بکلام سید بزرگ دهری
 مذهبی است که با مانائی در افتاده بود چون در حالت قهر یکی از دوستان
 پرسید که میر صاحب اینهمه قهر بر کیست فرمود که قبله خیر است
 این مرد که صاحب نماز و روزه را به بینید که چه قدر جو صاه پیدا کرده
 است که با ما مردم که از ابتدای عمر الهی یوسناهند اخدای اینقوم را
 سجزه نکرده ایم مباحثه می کند و دیگر اینکه هر کس بزعم خود
 پسندیده خود را به از پسندیده دیگری میداند و از راه نادانی
 بعیب خود و انمیرسد مثل قاصد اجوره دار باشنده دهری از کلام
 قصبه پورب که کتابت دوستی برای شخصی با سوختی
 برده بود بحسب اتفاق آن بزرگ از دوسه روز بخار

خفیفی ہم داشت بوقت رسیدن قاصد در مسجد اذان گفت
 و نماز را گزارد مرد کہ اینحال را دیدہ گر سخت و نزد صاحب کتابت
 آمدہ ظاہر نمود کہ * بن ویتو صاحب بناے کے بحال ہیں کھن
 اوتھت کھن بیٹھت کھن دو کون مان انگہری دیکے بداری تن
 چوت برداس بھہریات کو کرنا ہیں چھیات میں کھن پتوا
 سوس دو ویتون ای بل دے للات بھوین ہے پیک چورا
 اوتھایے نکیار گرت میں اونکان تو اہر تہر لاک ہی جو پے
 در اپدی ہوئے تو دیکھہ آوہو سو گات سہری اد نہیں ہتک

میں تو بھاگت تھار بھا شرح اپن باید شنید کہ

* بن * باپا کی طینت مضموم و نفاست ساکن لفظی است
 در پورپ بجائے اجی در اردو * ویتو * با وزارت مفتوح
 و یاد حق ساکن و ترحم و وزارت دوستی بمعنی اوشان
 * بناے کے * بجای بنا کے بمعنی پیار * بحال *
 باکسہ بخشش بمعنی زار و بیمار * کھن * باکم زماغی مفتوح
 باہمت باندیکی گشتہ و نفاست ساکن بمعنی گاہی * اوتھت

بضم اقبال باوزارت یکی شده و تا ثقیل باهمت بلند یکی شده
 مفتوح و ترحم بمعنی او تخته بهین بزبان اردو * تحت * هم بر
 او تحت خیال باید کرد * و و کون مان * با دولت و وزارت
 و وس و هزه و وزارت نور و کم دماغی مفتوح و نفاست
 ساکن و وزارت مفتوح و نفاست ساکن و مروت و اقبال و نفاست غنه
 بمعنی در هر دو گوش * انگری * با اقبال مفتوح با نفاست یکی شده
 و گرانباری مضموم و ریاست و یاد حق باقی بمعنی انگشت * دیکه *
 بمعنی داده کتابت آن با دولت مفتوح و یاد حق ساکن و کم دماغی مفتوح
 و یاد حق ساکن بمعنی دیگر یعنی داده * بدری تن چوت * با بخشش
 و دولت ساکن و ریاست مفتوح و یاد حق ساکن و ترحم مفتوح
 و نفاست ساکن و مفتوح بهم مضایقه ندارد و چاره سازی مکسود
 و ترحم ساکن و وزارت مفتوح و ترحم ساکن بمعنی بسوی ابر دیده
 * بردا پس بجهیات * با بخشش مفتوح و ریاست ساکن و دولت
 مفتوح و سطوت ساکن و اقبال ساقط شود در میان دولت
 و سطوت در تلفظ و تحت سر مکسود باهمت بلند یکی شده
 مقدم بر بخشش مکسود باهمت بلند یکی گشته و یاد حق و اقبال و ترحم
 بمعنی مثل گاو صد امی دهند * کو کر ناهیب چجهیات بهین * با کم دماغی
 و وزارت نور و کم دماغی مفتوح و ریاست و نفاست

و اقبال و نفاست غنه و همت بلند و یاد حق باقی و نفاست غنه
 و چاره سازی مکسور مقدم بر چاره سازی مکسور و یاد حق و اقبال
 و ترحم و همت بلند مفتوح و یاد حق ساکن و نفاست غنه بمعنی مثل
 سنگ سبزه و شند صیغه جمع برای تعظیم است * پیوا مسوس *
 با پاکی طینت مکسور و تاء ثقیل ساکن و وزارت و اقبال و مروت
 مفتوح و سطوت و وزارت دوستی و سطوت بمعنی
 شکم مالیده * دو و هتھون پلے بل دیکی * باد دولت و وزارت
 دوستی و همزه و وزارت نور و همت بلند و ترحم با همت بلند
 یکی شده مفتوح و وزارت مفتوح و نفاست ساکن و پاکی
 طینت مفتوح و یاد حق ساکن و بخشش مفتوح و شکر کشی
 ساکن و دولت مفتوح و یاد حق ساکن و کم دماغی مفتوح
 و یاد حق ساکن بمعنی بر مرد دست زور آورده * لالت بهوین
 ہے تیک * باکر شکر کشی و شکر کشی و اقبال و تاء ثقیل
 و بخشش مضموم با همت بلند یکی شده و وزارت بان مرد
 یکی شود و یاد حق ساکن و نفاست غنه و همت بلند و یاد حق
 یکی و تاء ثقیل و یاد حق یکی و کم دماغی ساکن بمعنی پیشانی
 بر زمین گذاشته * چوترا اتھای نکیار گرت همین * با چاره سازی
 مضموم با وزارت غیر ملفوظ و ترحم و ریاست و اقبال

و اقبال مضموم با وزارت غیر ملفوظ و تالی ثقیل با همت بلند
 یکی شده و اقبال و یاد حق مکسور بمعنی سرین برداشته و نفاست
 مفتوح و کم دماغی ساکن و مکسور هم میتوان خواند و یاد حق و اقبال
 و ریاست و گرانباری و ریاست هر سه مفتوح و ترجم ساکن
 و همت بلند مفتوح و یاد حق ساکن و نفاست غنه بمعنی بینی بزمین
 می ساینده * ادنکان تو اهر تر لاگهی * با اقبال مضموم
 و وزارت غیر ملفوظ و نفاست ساکن و کم دماغی و اقبال
 و نفاست غنه و ترجم و وزارت دوستی و اقبال و همت بلند
 هر دو مفتوح و ریاست ساکن و تر با ترجم بر وزن اهر و شکر کشی
 و اقبال و گرانباری مکسور و همت بلند مفتوح و یاد حق ساکن
 بمعنی او شان را حالت نزع بهم رسیده است * جوپی دوار بدی
 هوے قودیکھ آوہو * با جوانمردی و وزارت دوستی و پاکی
 طینت مفتوح و یاد حق ساکن و دولت مکسور و دولت مفتوح
 و اقبال و ریاست ساکن و بخشش مفتوح و دولت مکسور
 و یاد حق باقی و همت بلند و وزارت دوستی و یاد حق مکسور
 مبدل با همزه در تلفظ و ترجم و وزارت دوستی یا وزارت ساکن
 بشرط فتح ترجم و دولت مکسور و یاد حق یکی و کم دماغی مکسور
 با همت بلند یکی گشته و اقبال مبروده و وزارت مفتوح و همت بلند

فروح و وزارت ساکن باین معنی که اگر مشتاق دیدار استند
دیدار بیایند * سوگات سسری او همین پیک بین تو بهاگ
نهار بها * با سطوت مفتوح و وزارت ساکن و گرانباری
واقبال و ترحم و سطوت مفتوح و سطوت مضموم و ریاست
و یاد حق باقی و اقبال مضموم با وزارت غیر محفوظ و همت بلند
و یاد حق یکی و نفاست غنہ و پاکی طینت مفتوح و ثناء ثقیل مفتوح
و کم و ماغی ساکن و مروت مفتوح و یاد حق ساکن و نفاست غنہ
و ترحم و وزارت دوستی و بخشش با همت بلند یکی شده
ما قبل اقبال و گرانباری ساکن و ثناء ثقیل با همت بلند یکی گشته
مفتوح و اقبال و ثناء ثقیل و بخشش با همت بلند یکی شده
و اقبال بمعنی اینکه من خود سو غات بی پیر را بر زمین زده گیرم ختم
هر گاه این گفتگو های سامعه خراش که سواد آن روح است بکلام
فصحا برابر باشد میتواند شد که لباس و زبان باشند گان دہلی
با پوشاک و گویائی اہل لکھنؤ سواد می آید و ہر گاہ این مقدمہ
ہم بوقوع انجامد و بہ ثبوت رسد ممکن است کہ فصاحت نواب
عہد الملک با فصاحت جناب عالی سنجیدہ شود چون تساوی
گفتگوی قاصد مذکور با گفتگوی نواب عہد الملک باطل است و
ہمین قیاس مساوات شاہ جہان آبادیان با اردو دانان لکھنؤ

باطل پس همچنین برابر شدن نواب محمد و ح با حضرت
 پیر و مرشد من در خوشش بیانی بدلیل قطعی بدی الی البطلان
 است هر که درین مقام گمان خوش آمد باشد یکبار
 رسیدن او در حضور عالی علی الخصوص در ایام هولی شرط
 است تا به بیند که راجه اندر دله پریان خوشتر می نماید یا ولی نعمت
 من در مجمع خود نژادان و گوهر از نسیان می بارد یا از زبان
 انجناب * و اینکه اول مدح شاه جهان آباد کرده ام و درین مقام
 مذمت سخنن است بس بار یک که بار یک طبعان درین
 راه در چاه شهر میغاطند و نمی دانند که این رنگ و بوی ریاحین
 همه از بهارستان شاه جهان آباد است و این ترجیح نه ترجیح آب
 و هواد سر زمین لکهنو بر آب و هواد سر زمین دهلی مقصود من
 بوده است بلکه برای تشبیه کالے است که از راه حماقت
 فصاحت و بلاغت را مقید کرده اند بگوید شخص در شاه جهان آباد
 و نمی دانند که منبع فصاحت و معدن بلاغت که زبان شان مشهور
 بار دو است سوای بادشاه هند و ستان که تاج فصاحت بر سر
 او می زید چند امپرو مصاحب شان و چند کس دیگر و چند زن
 قابل از قسم بیگم و خانم و کسبی هستند هر لفظی که درینها استعمال
 یافت زبان اردو شده نه اینکه هر کس که در شاه جهان آباد

می باشد هر چه گفتگو کند معتبر باشد اگر چنین باشد ما کنان مغلوبه
 چه تقصیر کرده اند که زبان ایشان معیوب و خلاف اردو شمرده
 می شود یا فرزندان سادات باره که در دارالخلافت می باشند از
 کجا که گفتگوی آنها سندی نباشد و این معما با سانی تمام حل می توان کرد
 یعنی اهل مغلوبه و سادات باره با وصف تولد در اهل صاحب اردو
 نیستند چرا که از زبان پدر و مادر و عم و خال و شوهر خاله و شوهر عمه
 و صف و وطن شریف و باشندگان انجدار شجاعت و سخاوت
 و مسافر پوری و آقا پرستی و شناسایی و با هر بزرگ
 در افتادن و جاهلان و بی ادبانه و بروی او حرف زدن و از فرط
 غرور شجاعت سخن کسی را گوش نکردن و متوجه تصحیح
 النماز نگردیدن و معترض را شمشیر نشان دادن و وضع عیاشان
 شهر را از قبیل آرایش بدن برخت باریک مشتمل بر گوت
 و کناری مذموم پنداشتن و در بندش دستار و رفتار و گفتار
 پیروی اسلاف کردن و تمایذ خوش لباسان پامی تحت را باعث
 انحراف از طریق نجابت انگاشتن می شایند و خود را در هر چیز مشابه
 بجد و پدر می خواهند و ازین که کسی بگوید که فانی در صحبت
 شاه جهان آپادیاں حرف زدن و راه رفتن و دستار پیچیدن را
 بر وضع بزرگان خود فراموش کرده است و شما الحمد لله که یک

لفظ ازین شهر بر زبان ندادید بسیار خوش می شوند و مصاحبت امر او
 خدمت سرکارشان عیب کلی پنداشته فوجداری رهتاک و گویانه و بدنهانه
 و اندری و کره هام و انباله و انسی و حصار و هوآل و پاول و غیران
 بگیرند و در انجا اهل مغلوبه را که آنرا که آبای شان از لاهور
 و پشاور و کابل و غزنین و بلخ و بخارا و سمرقند بر آورده اند و خود
 شان گناه پشاور کیج بر سر گذاشته و یک چشم را با آن
 پوشیده راه روند و برادر را بهائی صاحب یا بهیا و بهائی جان
 گفتن عیب پنداشته از آکا گفتن دست برندارند جمع کنند و صاحبان
 باره آدم شاه جهان آبادی را ایوفا و نامرد و زنانه پنداشته
 میران پور و مورنه و کتهوره و جاستمه و ککرولی و بدولی را در پرگنه
 اباد کنند و نان خمیری و زردک و در گوشت گاو باسی نفر بخورند
 و قریب دو صد حصه برای دیگر برادران نیز فرستند هر بخش
 مشتمل بر یک پیاله پرازدال ماش سیاه غیر مقشر که یکمن هندی
 ان نیم سیر روغن داشته باشد بالحم البقر همین کیفیت
 و دونان خمیری که نیم سیر در وزن باشد و بعد تناول کردن
 طعام و شستن دست امیران و اهل را عیب کنند و بگویند
 که امرای هند و ستان بر نیم سیر بنا بست رویه صرف مینمایند
 و تنهادر خلوت با بیگم یا خانم یا لولی زهر ماری کنند و یکد و لقمه که از

دولت ایشان بیرون می آید حق سارنگی نوازی یا قرم صافی
می شود برای همین هند و سنان خراب شد ایسی گهاو نرے
تو گو و گهاو نا بهتر قول سید صاحب در باب خرابی هند و سنان
انچه می فرمایند مقرون بصدق است لیکن بے سلیقهگی را سلیقه
نمی توان ساخت بالجمہ این حالات خلاف کانی است
کہ انچه از قبیل حرف زدن و پوشاک و خوراک از پدر و مادر ضد
اهل سلیقه بیند ترک آن نمایند و پیروی اشخاص صاحب
سلیقه شعار خود سازند و راهی بدر خانه امرابهم رسانیده در خلوت
و جلوت مصاحب و مسازشان باشند و هرچه از ایشان
در نظر اهل سلیقه نیکنه نماید از آن اجتناب ورزند و مرهون
احسان معترضان شوند مختصر اینکه چنین کسان را مالک اردو
و صاحب زبان نامند و این ابانی مبانی این زبان باشند و
دیگران بمنزل شاگردان در بصورت یکدیگر در حسن تکلم پیرو ایشان
شد خواه و لادش در دہلی اتفاق افتد خواه در دیہی از پرگنه بنذیل گھنہ
یا قصبہ از قصبات پورب لیکن اصلش بشرط است کہ نجیب
باشد یعنی پدر و مادرش از دہلی باشند داخل فصحا گشت
و چون قوت ایجاد در طبیعت انسانی و دیعت تہادہ دست
قدرت کاملہ است چندان استبعادند ارد کہ متاخران در سلیقه

زیاده از مستقدمان شوند و چیزیرا که در وقت قدیمان ایجاد شود صاحب شعوران زمانه جدید آنرا به ازان رونق دهند چنانچه اکثر چیزها از قسم عمارت و پوشاک در متاخران خوبتر از اسلاف است و هم چنین در ترجیح خط میر عماد و آغاز شید بر خط میر علی کبیر اقبال گفتگو نیست و درین هم شک نیست که گردن متاخران از بار احسان مستقدمان خم است زیرا که هر که اول است او ستاد و موجد گفته شود و هر که ثانی است پیرو و رونق دهنده چیزهای ایجاد می او پس چنانکه کمال موجد جدید زیاده از کمال موجد قدیم ثابت است و در جنب چیز نو چیز کهنه مانند لباس سندس و در اند قبول خاطر باشد فضل زبان و پوشاک و حرکات محبوبان لکهنو بر کلام و لباس و ادای معشوقان دهلی واضح و مبرهن است زیرا که اهل لکهنو سلیقه خوش و پوشش و زبان و دیگر چیزها از پدر و مادر خود یاد گرفته اند پس درین چیزها مثل آنها باشند و هر چه خود از قبیل نزاکت صدا و حسن تکلم و حرکات دلنشین و قطع پوشاک ایجاد نموده اند زیاده از معلومات بزرگان ایشان است مختصر که اینها فصیح و بلیغ و لطیف تر از اهل شاه جهان آباد اند لیکن سه ذلیل قوی بر فضل دهلی موجود است یکی اینکه صاحبان لکهنو گویند که سلیقه ما زیاده از شاه جهان آبادیان

است این گویند که ضلیقه ماز یاده از باشندگان بدگانه است و فصیح
 تر از اهل کلکته ایم پس حسنی در شاه جهان آباد است که
 فصیحی شهر دیگر ترجیح کلام و وضع خود بر زبان و وضع آن شهر می جویند دیگر
 اینکه سناکنان لکهنو را که اسباب شان نیز در اینجا گذشته اند
 صاحب ضلیقه های لکهنو پوری نامند از اینجا دریافت توان کرد
 که با وصف تولد در لکهنو خود را در اهلوی پندارند و سکنه قدیم را
 پوری دیگر اینکه اگر کسی پرسد که شما بذات خود در لکهنو
 بوجود آمده اید یا وطن شما همین است خشم آلوده در و نگاه
 کنند و گویند خدا نکند که ما ستوطن این جا باشم شما که ام چیز
 ما را ازین جا دریافتید که وطن ما را می پرسید آیا لباس ما را
 لباس اهل پوری می دانید یا طرز تکلم خلاف شاه جهان آبادیان
 دیده اید اگر که ام لفظی خارج از اردو شنیده باشید
 بی تکلف گویند که بار دیگر بر زبان نیاریم درین صورت اگر طرف
 ثانی بگوید که فلان لفظ شما از محاوره اردو بیرون است گویند
 که این لفظ از فلان میر صاحب که خانه ایشان در شاه جهان آباد
 نزدیک درخت بر شاه بولا بود اکثر بر زبان داشتند نه اینکه فلان
 مسفل که در نیره یا منصور نگر می بود استعمال نمی کرد ازین
 حالات به یقین پیوسته که در هر شهر فصیحی اینجا تا بید کلام خود

از فصاحتی دهلی جو بند و ترجیح لکهنو بر دهلی در زبان و تملیقه همان
 ترجیح است که محاکمه تراهمه بپیر سخنان را بر کتبه نیل که هر دو در شاه جهان آباد
 است می توان گفت که در شاه جهان آباد زبان باشندگان
 بنگله سید فیروز به از ساکنان کوچه گهاسی رام است
 یا فان فصیح دهلی که مثل خودی نداشته حالادر لکهنو می باشد
 و خانه او فصاحت خانه ایست که در تمام شاه جهان آباد چنین
 خانه نیست خانه فصاحت خانه از آدم فصیح می شود نه اینکه خانه را
 بذات خود ربطی با فصاحت است اگر ساکنان امیتهی و کاکوری
 در شاه جهان آباد از سبب نوکری سکونت خواهند گزید
 آنها و اولاد آنها را پوریه خواهند گفت همهچنین شاه جهان آبادیان
 را در یورپ دلی وال و باین دلیل بهم که اهل پورب خود را در
 نجابت زیاده از آنها گیرند تغایرت دهلی و بیان پورب را با پور بیان
 ثابت می شود پس باشندگان لکهنو کسانی باشند که علم را
 علم یا علیم بکسر علو نسب و شکر کشی یا بکسر علو نسب و شکر کشی
 و یاد حق باقی و مروت گویند عقل را عقل بکسر قدرت و
 طالب علم را طلب علم بکون شکر کشی و فتح بخشش و کسر
 علو نسب و شکر کشی و سکون مروت یا طالب علم بر زبان دارند
 و غرض ما از باشندگان لکهنو باشندگان شاه جهان آباد اند که بعد از

خرابی دارالنخلافه در لکهنو مسکن اختیار کرده اند و از باشندگان
 دهلی که آنها را کمتر از سکنه لکهنو میدانیم باشندگان لاهور
 و کاکودی و انبر سمر و میرآبه هستند درینصورت ترجیح ساکنان لکهنو
 بر ساکنان دهلی ثابت نشد بلکه ترجیح بعضی شاه جهان آبادیان
 بر بعضی شاه جهان آبادیان همین صاحبان که از سبب میسر شدن
 زر نقد سب و لنخواه چند چیز دلپسند در لکهنو ایجاد نموده اند اگر
 در شاه جهان آباد می بودند و زر بهم میرسید انجا هم قوت ایجاد می
 خود را ظاهر می کردند و این گفتگوی ایشان که سرودی و پوشاگی
 و شوخی که زنان کسبی لکهنو را از کار خانه غیب عنایت شده
 است زنان شاه جهان آباد را نصیب نیست باین معنی است که
 هر قدر که زن و مرد صاحب حلیقه شاه جهان آباد در لکهنو آمده
 اند در شاه جهان آباد نموده اند و این سخن هرگز باعث بر مذمت
 دارالنخلافه نزدیک عقلمان نیست ازین سبب که سپاهی
 و مصاحب پیشه و لطیفه گووند نه سنج و نقال و مطرب و خصه
 خوان درین شهر همه از دهلی آمده اند کدام کس ازین مجموع است
 که عمارت بزرگان او را در لکهنو صد سال گذشته باشد را قسم
 هیچ عمارتی را که پنجاه سال هم پیش ازین تعمیر بند یزفته باشد
 و منسوب به شاه جهان آبادی کنند یدام مگر که مائیکه در وقت

غلام مکان جدا جدا یکی از بزرگان شان چند روز حکومت این خاک داشته
 و عمارتی برای بودن خود و مسجدی و پل و چاهی ساخته در اماکن کهنه
 بزرگان خود می باشند خداوند اصل آنها از کجا بوده و ازین گفتگو
 قباحتی بر نمی آید که بنده خدائی بگوید که حاکم اله آباد و امرای حضورش به
 از حاکم شاه جهان آباد و امیران حضور او هستند در وقتیکه بادشاه
 بمجاها هندوستان از سبب بعضی عوارض اله آباد را مستقر خلافت
 ساخته باشد و امرای عالی قدرش با مصاحبان و در سازان فصیح
 و بلیغ خود نیز انجا بروند و دیگر هر مرد صاحب کمال که افصح و هلی باشد
 نیز از سبب ضرورت اظهار فن خود پیش قدر دان عازم
 آن شهر گرد و تا اینکه احدی ازین قبیل آدمیان در انجا نماند سوای
 بعضی گوشه گزینیان توکل پیشه و در قاعه شاه جهان آباد و تمام
 شهر امت گرو گویند یعنی سکه بان به نهاد داخل شوند و جا به جا هر سنگ
 و کهنه آسنگ و بهو کاسنگ گه به دراج سنگ و حرمت سنگ
 ترکهان و بهاگ سنگ ترواله مجلس آرا گردند انصاف باید کرد
 که در چنین وقت اگر جمعی از باشندگان دهلی که در اله آباد
 مسکن اختیار کرده باشند بگویند که حالا این طرز گفتگو و وضع
 پوشاک و سر و دودادای محبوبان که درین شهر است
 در شاه جهان آباد نیست کشتی نمی شوند چرا که ترجیح میرزابدیع الزمان